

SAID AHMADNING “JIMJITLIK” ROMANIDAGI MIRVALI VA O‘LMAS UMARBEOVNING “FOTIMA VA ZUHRA” ROMANIDAGI TESHABOY SULTONOV OBRAZLARINING QIYOSIY TAHLILI

Mamadaliyeva Sarvinoz Abdupatto qizi

Andijon shahar 2-son texnikumi

Ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada Said Ahmadning “Jimjitlik” hamda O‘lmas Umarbekovning “Fotima va Zuhra” romanlarida yaratilgan Mirvali rais va Teshaboy Sultonov obrazlari qiyosiy tahlil qilinadi. Obrazlarning ijtimoiy mohiyati, rahbarlik fazilatlarini, ma’naviy qiyofasi hamda ular orqali sovet davri boshqaruv tizimidagi muammolar yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Said Ahmad, O‘lmas Umarbekov, Jimjitlik, Fotima va Zuhra, Mirvali rais, Teshaboy Sultonov, rais obrazi, sovet davri, o‘zbek nasri, obraz tahlili.

Kirish

XX asr o‘zbek nasrida rais obrazi jamiyatdagi ijtimoiy-siyosiy muammolarni yoritishda muhim badiiy vosita bo‘lib xizmat qilgan. Said Ahmad va O‘lmas Umarbekov o‘z romanlarida rahbar obrazlari orqali davrning ma’naviy tanazzuli, mansabparastlik, adolatsizlik hamda insoniy qadriyatlarining yemirilishini yuksak badiiy mahorat bilan tasvirlaydilar.

Asosiy qism

Ushbu maqolaning asosiy qismiga Mirvali rais obrazi haqidagi Siz tayyorlagan ilmiy tahlillar joylashtiriladi. Shuningdek, O‘lmas Umarbekovning Teshaboy Sultonov obrazi bilan qiyosiy tahlil berilib, ikki obrazning umumiy va farqli jihatlari ilmiy asosda yoritiladi. **Said Ahmadning “Jimjitlik” romanidagi rais Mirvali va O‘lmas Umarbekovning “Fotima va Zuhra” romanidagi rais Teshaboy Sultonov obrazlari**

Said Ahmadning “Jimjitlik” romanida yaratilgan Mirvali rais obrazi XX asr o‘zbek nasrida rais qiyofasining murakkab va ziddiyatli talqinidir. Yozuvchi bu obraz orqali sovet davri mansabdorlari orasida uchraydigan mansabparastlik, ikkiyuzlamachilik, shaxsiy manfaatni xalq manfaatidan ustun qo‘yish, ayollarning sha’niga tajovuz qilish, jamiyat odob-axloq me’yorlarini buzish kabi illatlarni fosh etadi. Ayniqsa, asarda raisning Bodomgul ismli qizga bo‘lgan munosabati va shu munosabat ortidagi voqealar Mirvali obrazining fojia mohiyatini ochib beradi.

Romanda sovxoz markazida o‘tkazilgan ziyofat sahnasida Mirvali rais ziyofatdagilarning kayfli ovozlari, shodlik suroni ichida faqat Bodomgulni ko‘radi, boshqalarni esa butkul unutadi. “Shirakayf yigitlarning ovozlari eshitmaydi, qulog‘i

faqat Bodomgulning toshdan toshga urilib tushayotgan tog‘ suvining ovozi kabi qo‘ng‘iroqdek ovozini eshitadi” degan jumla orqali muallif raisning butun diqqat-e‘tibori va niyati Bodomgulga qaratilganini bildiradi. Bu esa uning insoniy fazilatlarini yo‘qotib, nafs balosiga butunlay berilganidan dalolatdir. Mirvali raisning bu holati orqali yozuvchi inson mansab va hokimiyat qudrati ta’sirida qanday o‘zgarishi, axloqiy me‘yorlarni unutishi mumkinligini ko‘rsatadi.

Keyinchalik rais Bodomgulni o‘z maqsadiga erishish uchun turli hiylanayranglar ishlatib, uni sovxoz havaskorlarini televizorga chiqish bahonasi bilan markazdagi klubga chaqirtiradi. Bu bahona orqali qizni har kuni repetitsiya bahonasida olib kelishadi. Nihoyat, Mirvali rais uni yolg‘iz uchratish uchun Chorchinorga chaqirtiradi. Rasulbek uni mashinada olib kelib, “hozir kelaman” deya ketib, uni rais bilan yolg‘iz qoldiradi.

Mazkur voqea tasviri orqali muallif rahbarlarning mansab va ta’siridan o‘z shaxsiy manfaatlari yo‘lida foydalanishini, jamiyatdagi ayollarga nisbatan adolatsizlik va kamsitishni, shuningdek, bu kabi holatlarga atrofdagilar jim qarashini ko‘rsatadi.

Xulosa qiladigan bo‘lsak, Said Ahmad “Jimjitlik” romanida Mirvali rais obrazini jamiyatdagi mavjud illatlarning ramziy qiyofasi sifatida yaratadi.

Parcha tahlili

1:“Ilmi bo‘lsa, tili chiqadi...”

Ushbu parcha rais obrazining ma’rifat va ilmga salbiy munosabatini ochadi. Mirvali rais ilmi insonlarni boshqaruv uchun xavf deb biladi, savodsiz xalqni esa oson boshqariladigan omma sifatida tasavvur qiladi. Bu orqali yozuvchi ma’rifatga qarshi qarashlarni keskin tanqid qiladi.

Parcha tahlili

2:“Nasim polvoningiz yana qovun tushirdi...”

Bu epizodda inson qadri poymol etilishi, zolimona boshqaruv, Eralining ruhiy halokati va Qora Baxmal obrazi orqali erkinlikning yo‘qotilishi ramziy tarzda ifodalanadi. Mirvali raisning shafqatsiz va adolatsiz rahbar ekani yanada yaqqol ochiladi.

Parcha tahlili

3:“Mirvali tog‘dagi cho‘ponlarni ukol qilasan, deb Sedonani toqqa olib ketdi...”

Mazkur sahna Mirvali raisning xizmat vakolatidan shaxsiy manfaat yo‘lida foydalanishini, ayollar sha’ni va erkinligiga bepisand munosabatini ko‘rsatadi. Sedona obrazi orqali ayollarning himoyasizligi, Mirvali obrazi orqali esa ma’naviy tubanlik ochib beriladi. c“Nasim polvoningiz yana qovun tushirdi...”

Bu epizodda inson qadri poymol etilishi, zolimona boshqaruv, Eralining ruhiy halokati va Qora Baxmal obrazi orqali erkinlikning yo‘qotilishi ramziy tarzda ifodalanadi. Mirvali raisning shafqatsiz va adolatsiz rahbar ekani yanada yaqqol ochiladi.

Parcha tahlili

3:“Mirvali tog‘dagi cho‘ponlarni ukol qilasan, deb Sedonani toqqa olib ketdi...”

Mazkur sahna Mirvali raisning xizmat vakolatidan shaxsiy manfaat yo‘lida foydalanishini, ayollar sha’ni va erkinligiga bepisand munosabatini ko‘rsatadi. Sedona obrazi orqali ayollarning himoyasizligi, Mirvali obrazi orqali esa ma’naviy tubanlik ochib beriladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Mirvali rais va Teshaboy Sultonov obrazlari XX asr o‘zbek nasrida rahbar obrazining salbiy tiplarini yorituvchi muhim badiiy timsollardir. Har ikki yozuvchi rahbarning shaxsiy manfaatni xalq manfaatidan ustun qo‘yishi jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta’sir ko‘rsatishini badiiy dalillar orqali isbotlaydi. Mazkur obrazlar bugungi kunda ham rahbar mas’uliyati va ma’naviyati masalasida muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Said Ahmad. Jimjitlik. – Toshkent.
2. O‘lmas Umarbekov. Fotima va Zuhra. – Toshkent.
3. Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi.
4. Qo‘shjonov M. Adabiyot nazariyasi.
5. O‘zbek adabiyoti tarixi. Akademik nashr.